

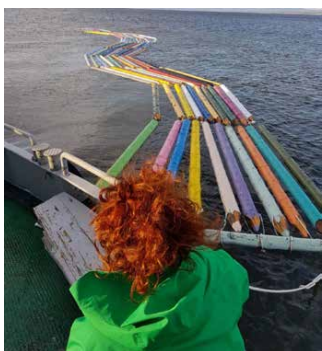
PROTESE OG VISIR AV ANSGAR OLE OLSEN FOTO: ANSGAR OLE OLSEN

HIMMELEN ER SKYET AV EIGD MARTIN KULLØEN

HIMMELEN ER SKYET AV EIGD MARTIN KULLØEN

TIMMERBELVÆNTENE AV MARIANNE STRANGERE

TIMMERBELVÆNTENE AV MARIANNE STRANGERE

VERDENS ENDE AV MARKUS LI STENSRUD

LYDEN AV TÅKE AV HILDE AAGAARD

FRISA MJØSA TIL ØSTFJORD-HAVET AV JANA WINDGREEN FOTO: JANA WINDGREEN

FRISA MJØSA TIL ØSTFJORD-HAVET AV JANA WINDGREEN FOTO: PER ERIK FOKKALSRLUD

MØSTIKK AV WENCHE KVALSTAD ECHOW FOTO: JIRI HAWRAN

Mjøsa: Stedssans og bærepøse

ESSAY: Det konstante fokus på arbejde, travlhed og produktivitet fjerner os fra et naboskab mellem tingene – hver dag er der mennesker der kan mærke at noget også går i stykker i dem. AF ALEXANDER CARNERA

Forleden så jeg den nye dokumentarfilm *Marianne & Leonard – Words of Love*, en film om kærlighedshistorien mellem den canadiske sangskriver Leonard Cohen og hans norske muse Marianne Ihlen. Men det er også en film om den magiske tid i tresserne på den græske ø Hydra, om at eksperimentere med livet, kroppen og naturen. Folk tog til de græske øer for at finde andre fællesskaber og et andet liv, indlede en samtale med sted, mennesker og natur. Selvfølgelig fik det en slagside med stoffer og ensomme børn overladt til sig selv.

Men også i dag findes der en længsel efter at udorske liv og fællesskaber på nye måder. Afldet af uskikkerhed i politik og økonomi såvel som eksistentielt – at vi alle er udsatte. Og så i en erkendelse af at vores uddannelses- og kulturinstitutioner er i krise. En fornemmelse af at kommunikations- og diskurskammeret har mistet evnen til at give udtryk for vores samtid. At vi har brug for alternative fortællinger der ikke falder til nostalgiske, koncept- og nations-

dyrkelse, brug for nye redskaber til at tænke med. Nye eksperimenter til at lære at se med. Det er ved at gå op for os, at det som omgiver os mennesker, er langt mere end menneskelige fællesskaber. At vi er omgivet af natur, steder, ting, dyr, maskiner, netværk, tegnsystemer. At vi er indblandet i komplekse, midlertidige og flade systemer, som vi er ansvarlige for. Vi lever et liv i provisoriske rum. Et liv i flere medier, flere steder, på én gang. Et liv i samtidighed, et liv med arkivets tegn og billeder. Det er i lyset af alt dette vi skal se *Mjøsa – et kunstprojekt* og konferencen *«Nye territorier? Descentraliseret kunstpraksis»* (Hamar, 28 marts). I et samarbejde mellem syv kommuner har Mjøsa skabt grundlaget for en hybrid kunstsopsbygning hvor fagligheder indenfor kunst, teknologi, natur, økonomi, håndværk og kulturformidling har banet vejen for en ny type af social innovation. Dermed også en sjældent brobygning mellem tanker om livsform og kunst på den ene side og

kulturformidling og dokumentation på den anden.

Stedssans. Som afslutning på en 5-årig lang kunstsopsbygning med kunst i landskabet omkring søen Mjøsa, der er Norges største indso – over 10 mil lang og en strand på omkring 40 mil – har 12 kunstnere haft 2 ½ år til at vægte sted, udføre og bearbejde et værk. Alle har de et særligt tilhørsforhold til stedet.

Det er tale om værker der forbinder sig med stedets elementer, der bruger stedets elementer til at tænke med: *Sovlegang Helgoyv* (Espedal), der gør brug af stedets vegetation; skulpturen *Protese og visir* (Olsen), der bruger sten fra Mjøsas strand for at vise andre måder at skabe reparation og beskyttelse på skulpturen *Himmelen er skyet* (Kulløen) placeret i strandkanten, der udforsker forholdet mellem beskyttelse og tilhørsforhold. Flere af projekterne bekræfter det jeg kalder en resonans mellem mennesket og det ikke-menneskelige: at kunstværket skaber forbindelser og styrkeforhold mellem elementer, der for indgik i andre forbindelser: skrobegillet og stof (*handling*, Osterberg), tiden og historiens sorgarbejde (*Lyden av tåke*, Aagaard) og

Jordens skælven (*Verdens ende*, Li Stensrud) – hvor både elementerne og tiden arbejder sammen.

Den relativt set lange skabelsperiode har åbnet for en vigtig samtale med stedet omkring søen. En samtale kendetegnet ved en «åben situation» (Per Bjarne Boyum), hvor måden stedet påvirker kunstneren på, er mindst ligeså central som hvordan kunstneren påvirker stedet.

I dag er mange steder forvandet til abstrakte rum (byrum, landskaber) reproduceret i det uendelige. Hvad vi trænger, er stedssans, en aktiv tilegnelse af steder, objekter, mindre rum, ikke de store horisonter, men rum hører vi på kan øve os på at sans og erfare – heraf titlen på Mjøsas kunstkatagol: *Det var jo ingen horisont der.*

Den kulturelle bærepøse. Ideen med «decentral kunstpraksis» er dels at udfordre magtens centrum og forudsigtelighed (museer og kulturinstitutioner) og dels at bruge kunstværket til at skabe nye landskaber, nye måder at se på. Måske vi ligefrem med fordel kan se Mjøsa som et bud på det den amerikanske forfatterinde Ursula K. Le Guin kalder en bærepøse for kunstpraksis: «Vi har

alle hørt alt om alle de kæppe og spyd og sværd, de ting man kan slå og pirke med, de lange, hårde ting, men vi har ikke hørt om tingene at putte ting i, beholderen til den beholdte ting. Det er en ny historie. Og alligevel gamme!» (Ursula K. Le Guin: *Bærepøse*, oversat af Karsten Sand Iversen, Forlaget Virkelig 2017). Hun siger vi sagtens kan oplade kunstværket som en søk, en pose, en medicinblyt, der rummer ting i et særligt magtfuldt forhold til hinanden. Et ogpor med den nostalgiske lineære fortælling, der urbant centrumsgående, den glatte facade, krazet om besiddelse. Det er samlerens fortælling, den vandrende, den feminine. Kroppen som græsmark. Digteren har alle dage henvendt sig til tingene og naturen fordi henvendelsen gør tingene, sten, træer, vand, til en lydhør genstand, som man kan tale til.

Vi kan relatere os til fremmede kroppe der indvirker på vores liv, udløder dyr, ting, planter, lærer af deres virksomme kraft, deres mønstre.

Vi kan gentænke vores plads i verden, nedbryde barrierer, opbygge en anden sensibilitet.

Vi kan spørge os selv om det konstante

fokus på arbejde, travlhed og produktivitet fjerner os fra et naboskab mellem tingene.

Og hvad sker der når der for politik og kunst ingen reelle objekter findes igen, men kun hvad vi selv kan tænke om dem? Palmyra, Aleppo, Bamlynn-buddhaerne, ting, objekter, der er blevet odelagt i de senere år. Og hver dag er der mennesker der kan mærke at noget går i stykker også i dem. Det særlige naboskab mellem tingene er bærer af spor, historier, afstand og nærhed. Steder, der sammen med dem, der besøger dem, er bærere af en historie, som hver for sig gemmer eller sammen udfolder noget.

Immigranter og flygtninge. I paneldiskussionerne på arrangementet ved Mjøsa i våres taltes det om hvordan man gør kunstnen levdygtig, hvordan man sikrer formidling og dokumentation. Mjøsa har taget kampen op mod de stærke kulturinstitutioner og museer, og kommunerne vil gerne følge op med dokumentation for at bevare denne fortælling. Men som altid er der begrænsede midler og særinteresser på spil.

Med inspiration fra et møde jeg havde

været til nogle dage for på Statens Museum for Kunst i København, om kunstneres arbejdsvilkår, foreslog jeg for de tilstedeværende kuratorer og kommunalt ansatte ved Mjøsa at give friplads til flere flygtninge på kunst- og kulturinstitutionerne. I hele det 20. århundrede har immigranter og flygtninge altid dannet fortrop i avantgarden. De som krydser grænser, som skaber rystelser og ny udveksling, har altid været en del af smeltedigen. Af og til er man nødt til at gå utraditionelle veje. Og måske tidens usikkerhed, den politiske, økonomiske og eksistentielle sårbarhed vi alle mærker, kalder for radikal nytænkning?

En radikal nytænkning kan indebære mere ikke-statlig anarkistisk tilgang hvor entreprenøren og avantgarden mødes for at gøre det selv.

Budskabet i dag er klart: Hvis du vil noget nyt, må du gøre det selv. Nyttænkning og nye initiativer har svært ved at trænge igennem de etablerede institutioner, hvis

penge ofte synes øremærket til oplevelsesøkonomi, optimerende livskvalitet eller investeringspotent ęnsudvikler eller investeringsspotent ęnsudvikler. Og som jeg sagde i min forelæsning, er det som om den etablerede kunstelit og samfundskritik (post-marxisme eller kritisk teori) har mistet sin evne til at indfange og rumme vores samtid. De gamle teorier er totaliserende og har ikke redskaber til at bryde med diskurserne, til at skabe helt nye santomter og ja, til at tænke og iværksætte forandring.

Den kommunale leder af Mjøsa-projektet var i sin afsluttende tale slet ikke afvisende overfor mit forslag om flere fripladser til flygtninge! Uanset hvad bør Mjøsa blive et forbillede og inspiration for andre tværgående kunstinstitutter rundt om i Skandinavien.

Mjøsa – et kunstprojekt fant stod ved Norges store innsjø, der 12 kunstnere arbejdet fra 2016 til 2018 og i udstillingslokaler rundt hele innsjøen skapte værker som kan bli permanente eller temporære i landskabet. Konferansen i våres tok utgangspunkt i dette prosjektet.